

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 35

ZATERDAG 27 AUGUSTUS 1932

PREEKSTOEL IN DE NED. HERVORMDE KERK TE ST. ANNA-PAROCHIE, WELKE KERK
250 JAAR GELEDEN GEBOUWD WERD

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

PREEKSTOEL IN DE NED. HERVORMDE KERK TE ST.-ANNA-PAROCHIE, WELKE KERK 250 JAAR GELEDEN GEBOUWD WERD (ILL.)	BLZ. 409
HET GEVECHT IN DE LUCHT, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS.	BLZ. 410
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING (HET OPBINDEN) DOOR B.	BLZ. 411
DE LANDHUIZEN UIT DE GÖSTA BERLING-SAGE (GEÏLL.) (SLOT), DOOR CHRISTINE DOORMAN	BLZ. 412—414
HET LEVEN OP DEN ZEEBODEM (GEÏLL.), (SLOT), DOOR DR. H. ENGEL.	BLZ. 414—416
HOE ONTSTOND DE GEESTEN-CULTUS OP JAVA?, DOOR WILLY BLOKZEYL—LEEMBRUGGEN .	BLZ. 416—417
DE DRIJVENDE TUINEN VAN XOCHIMILCO (GEÏLL.), DOOR MATTY VIGELIUS.	BLZ. 417—418
ZOMER-ZORG (GEÏLL.), DOOR GEERTRUIDA CARELSEN.	BLZ. 418—420
MERKWAARDIGE ZINNEN, DOOR S.	BLZ. 420

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74-76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Het gevecht in de lucht

DOOR CHARLES G. D. ROBERTS

VAN zijn hooge plaats in den onbewolkten blauwen hemel, duizend voet boven den hoogsten top van Bald Face¹⁾ staarde de groote witkop-arend omlaag naar den rook en de daken van de ver verwijderde, drukke stad bij de zee. Het gebeurde niet vaak, dat zijn oogen zich de moeite gaven dien kant uit te kijken, want hij had alleen belangstelling voor de binnenmeren en waterwegen die samenstromden aan den voet van Old Bald Face en hij haatte de scherpe rookwolken, die uit de schoorsteenen van de stad opstegen. Maar vanmorgen werd zijn blik — dat wonderbaarlijke gezichtsvermogen, dat een konijn of een ziek lam kan gadeslaan op een afstand waarop de beste menschen-oogen nauwelijks een olifant zouden bespeuren — geboeid door een verschijning, die hem zoowel met verbazing als met ontzetting vervulde.

Een reusachtige vogel cirkelde in groote kringen boven een groen veld ergens buiten de stad; iets dat in vorm en grootte verschilde van eenigen vogel, dien de arend ooit had gezien. Toen het over een baksteen buitenhuisje vloog, dat er heelemaal onder verdween, kreeg hij een idee van zijn ongehoofde grootte en moest hij, met een schok van toornigen schrik, erkennen, dat zijn eigen majestueuse gestalte, daarbij vergeleken, niet meer beteekende dan die van een musch. Zijn groote witte vleugels waren recht aan hun uiteinde en van begin tot einde overal even breed — een onverklaarbare nieuwigheid op het gebied van vleugels — en de arend bemerkte met ontzetting, dat zij vlogen zonder zich te bewegen.

Hijzelf, zwevend in de blauwe hoogten, vloog bijna zonder vleugelbeweging, en wist zijn evenwicht te bewaren, alleen door een goed gebruik te maken van de lichte luchtstroomen. Maar daar juist op dat oogenblik de wind geheel ging liggen, moest hij zijn vaart herwinnen door een snelle, suizende daling. Hij stak zijn sneeuwvitten kop en hals omlaag en de lucht floot sissend door de dichte punten van zijn stijve slagpennen toen hij neersuisde in de onzichtbare lucht-hellingen en weer omhoog steeg na een daling van 'n honderd meter, wat op die hoogte niets beteekende. Een paar langzame slagen brachten hem weer op zijn vroegere hoogte, niet genoeg drijfkracht over voor zijn prachtig, moeiteloos zweven. Doch intusschen had hij geen moment de oogen afgewend van die dreigende gestalte, die zoo geheimzinnig boven de groene weiden aan den rand der stad cirkelde en hij had ze niet zien dalen of stijgen of een enkele maal zijn vlakke vleugels zien bewegen.

¹⁾ Kaal-Gezicht (een berg van dien naam).

Met een schok uit zijn gewone, aanmatigende onverschilligheid gerukt, vloog de adelaar naar de stad om dit verontvondende fenomeen nader te beschouwen. Toen hij dichterbij kwam, bespeurde hij, dat die monsterachtige, rechtvleugelige vogel bereden werd door een van die mensch-schepselen, die hij zoozeer haatte en verachtte — bereden, zooals hij met verbazing en minachting gezien had dat paarden zich lieten berijden. De man zat in een holte in den rug van den vreemdsoortigen vogel, tusschen zijn vleugels, en scheen hem te beheerschen en te sturen, zooals hij een paard beheerschte en bestuurde.

De arend haatte den mensch, omdat de mensch het eenige schepsel was, dat hem totnutoe angst had weten in te boezemen. Hij verachtte den mensch, omdat hij zag, dat dit trotsche en sluwe schepsel aan den grond was gekluisterd, gedwongen om over de oppervlakte van de aarde te kruipen als een schaap of een marmot. Doch als de mensch nu ook nog in staat was de bewoners der lucht te berijden, dan was er geen ontkomen meer aan zijn tirannie.

Sinds enkele oogenblikken had de adelaar een vreemd, zoemend geraas in zijn ooren bemerkt, waarvan hij de herkomst niet terstond nauwkeurig kon bepalen. Plotseling bespeurde hij, dat dit geluid veroorzaakt werd door de vlucht van dit vlak-vleugelige monster. Die ontdekking beangstte hem. Hoe kon zoo een vreeselijk geluid uit die onbewegelijke vleugels komen? Zijn eerste opwelling was om terug te keeren en de beschutting van Bald Face op te zoeken; maar na een oogenblik van aarzeling liet zijn moedig hart zich weer gelden en besloot hij het gevaar onder de oogen te zien. Hij vloog verder en was al spoedig vlak boven het veld, maar zoo hoog, dat hij voor de toeschouwers op het terrein nauwelijks als een stip aan den helderen hemel zichtbaar was.

Op dat oogenblik begon het vliegtuig te stijgen. Snel steeg het in steile spiralen opwaarts. De angst sloeg den adelaar om het hart, toen hij bemerkte, dat het vreemde schepsel zelfs nu dat het zoo steil steeg, niet met zijn vleugels sloeg, ofschoon er geen wind was om het omhoog te voeren. Wel bespeurde hij bij den vreemdsoortigen stompen snavel van het monster een kring van lichten nevel, een blauwachtige vlek; maar dit scheen hem niet aan te gaan en hij deed geen poging het te begrijpen. Wat hem wél aanging, was, dat het monster met zijn menschelijken berijder hem achterna scheen te willen zitten. Dat verjoeg zoowel zijn moed als zijn nieuwsgierigheid en in panischen angst vloed hij weg naar zijn horst in het hartje van Bald Face.

De hoogste top van Bald Face was een vlak granieten plateau, zoowat twaalf acres in het vierkant, met aan de oostelijke of zee-zijde een rij van spitse rotspunten. De breede zuidoostelijke kant van den top was heelemaal kaal graniet, verbleekt door de stormen en koude van eeuwen, wat den berg den naam had verschafte van Oud Kaal-Gezicht. Maar tusschen dien kalen, door den wind geteisterden voorkant en het vruchtbare vlakke land aan de zee waren heel wat kleinere toppen en spleten, met daartusschen diepe ravijnen, alle begroeid met donkere sparren en dicht struikgewas. Naar het Zuiden, Westen en Noorden lagen grootendeels dorre vlakten, met weinig vruchtbare aarde en veel gesteente; grond die niet veel meer voortbracht dan hakhout, scheerling en magere papier-berken en die dus de aandacht van den houthakker of den pionier niet waardig was. Die heele streek was doorploegd van beekjes en vol meertjes, die zich ten slotte ontlastten in de inhammen van de zee, die bij vloed de kaden der stad bespoelden.

Zoo het land in de omgeving van Old Bald Face al onvruchtbaar was, het water in zijn omgeving was dat allerminst. Het krioelde er van visschen — meer-forellen, witvisch en groote zuigvisschen en ook gewone rivier-forellen. Deze verschaften overvloedig voedsel, niet slechts aan een aantal visch-arenden, maar evenzoo aan niet minder dan drie paren van de gevreesde tirannen der vischarenden, de wit-koppige adelaars. Die drie arends-paren hadden hun horsten op de hoogste en meest ontoegankelijke rotsformaties van Bald Face; en het uitgestrekte terrein onder ze was verdeeld in zes gedeelten, zoodat elk der groote vogels zijn eigen jachtgebied had, waarop zelfs zijn wederhelft niet ongestraft kon stroopen.

De nesten der drie vorstelijke paren waren op nog geen halve mijl afstand van elkaar, maar elk was geheel afgescheiden van de andere en angstig voor deze verscholen. Elk paar duldde zijn burenen met een koele verdraagzaamheid,

die niet vrij was van tegenzin en hield uit de verte een wakend oog op ze als mogelijke stroopers.

Toen de eerste arend, door angst bevangen bij het zien van de snel stijgende vliegtuigmachine, naar zijn horst terugvloog om zijn woestooigige wederhelft te waarschuwen voor dit onheilspellende monster, bemerkte het wijfje van het dichtstbijzijnde paar zijn ontsteltenis; zij vloog juist op dat oogenblik huiswaarts met een visch voor haar hongerige nestjongen. Vrees schijnt zich in de natuur te verspreiden door een onnaspuurlijke, doch uitstekend werkende draadloze overbrenging en vrees is iets te ongewoons bij de beheersers der lucht om achteloos voorbij te gaan. Haastig ontdeed zij zich van haar last en vloog omhoog en naar het Oosten tot ook zij den stijgenden eendekker in het oog kreeg. Hij was nog wel ver weg, maar al zoo hoog boven de aarde, dat hij in haar oogen donker en onheilspellend afstak tegen de open zee achter de stad. Ze wickte verder door om hem meer van nabij te beschouwen en vloog er dicht genoeg bij om het geheimzinnig gezoem van den motor te hooren en het manschepsel te ontdekken, dat den nek van het monster bereed; en zij vloog terug naar haar jongen met woede en angst in het hart. Zelfs op de hoogste en meest afgelegen rotsen voelde zij zich niet meer veilig; zelfs de peillooze diepten van den hemel waren niet langer ontoegankelijk voor den mensch! Binnen een uur wist iedere adelaar op Bald Face van dien ontzettenden inval in hun tot nu toe ontoegankelijk domein. Het was de tijd van het jaar waarin hun nestjongen het meest hulpeloos waren en dat is de tijd van het jaar waarop de witkop-adelaar met onvergelykelyk woesten moed den strijd tegen iedere macht durft aanbinden bij de minste bedreiging van haar hoogverheven nest.

De vliegenier van de stad Prince was een zekere Rob MacCreedy, die zich kort tevoren grooten naam had verworven op de vliegvelden een paar honderd mijl verder aan de kust. Hij was in hoofdzaak naar Prince gekomen om een paar hoognoodige guldens te verdienen door vliegemonstraties en door het toeren met passagiers over de uitgestrekte en vlakke velden achter de stad. Maar zijn bijkomstig doel was de gevaarlijke luchtstromingen en „-zakken” te onderzoeken, die zich vermoedelyk zouden bevinden boven de diepe ravijnen van Bald Face en de heuvels die hem omringden. Hij had het plan naar Europa te gaan en roem te behalen door sensationele vluchten over de Alpen of Pyreneeën; en daar hij de zeer praktische Canadeesche neiging had om te blijven leven ten einde te genieten van den roem, dien hij hoopte te verwerven, had hij besloten zich terdege voor te bereiden op de gevaren, die hem wachtten.

Doch MacCreedy had nog een ander doel voor oogen, waarover hij niet gesproken had, uit vrees, dat men hem kinderachtig zou vinden. Hij wou eens kijken hoe 't er boven op Bald Face uitzag. Die kale, grijze top gold als praktisch onbereikbaar. Wel is waar deed een verhaal de rondte, dat hij een veertig- of vijftigtal jaren geleden, na ontzettende moeilijkheden en angstaanjagende avonturen was beklommen door een stoutmoedigen vallenzetter, die er ternauwernood het veege lijf bij redde om het na te vertellen. Doch daar de bewoners van Prince geen ervaren en enthousiaste bergbeklimmers waren, was nadien geen enkele poging die zij hadden ondernomen, geslaagd. Onder de legenden, die verhaald werden omtrent dien Oostelijken top, was er geen enkele, die er op wees, dat er goud te vinden was; anders zou het door wolken omfloerste heiligdom ongetwijfeld zonder verwijl zijn ontwaard. Doch op MacCreedy's verbeelding werkten de overgeleverde tradities van dien ouden vallenzetter even prikkelend als eenige mythe van goudaderen of klompen goud kon hebben gedaan. Zij maakten melding van een vlak plateau, als een tafel voor de goden, met in het midden een klein meer van zwart kristal, ijskoud en onpeilbaar diep. Volgens de overlevering moest het feitelyk bodemloos zijn.

Op MacCreedy's jeugdige verbeeldingskracht hadden dit hemelhooge plateau en dat geheimzinnige, maagdelijke meer een onweerstaanbare aantrekkingskracht. Hij was vastbesloten er meer van gewaar te worden; en daar de top van Bald Face, niettegenstaande zijn onbestijgbaarheid, ternauwernood vijfduizend voet boven den zeespiegel lag, scheen het hem toe, dat zijn eendekker hem een gemakkelijk middel tot onderzoek bood.

De derde dag na MacCreedy's aankomst was windstil en onbewolkt. De lucht was zoo helder, dat ze schitterde en er was een niet-bij-de-lente-behoorende koelte in, die Mac-

Creedy's zenuwen deden hunkeren naar avonturen. Nadat hij het publiek volle waar voor zijn geld had gegeven in gedurfde stijgingen en adembeklemmende capriolen, steeg hij op een hoogte van tweeduizend voet omhoog naar den berg, die zich grauw en grimmig afteekende tegen het donkere blauw van den hemel. Hij steeg vlug hooger en hooger en de toeschouwers keken hem verbaasd achterna, tot zij begrepen wat hij in zin had.

„Hij gaat naar den top van Old Bald Face!” klonk het van mond tot mond. En de verwachting, dat hij belangrijke inlichtingen mee terug zou kunnen brengen, maakte, dat allen bereid waren, zonder morren op zijn terugkomst te wachten.

Sinds hun eersten blik op het monster met de reusachtige vleugels, dat boven Prince zweefde en zoemde, hadden de adelaars van Bald Face het niet er op gewaagd ver van huis op buit uit te gaan. Hun zenuwen waren gespannen door toornigen angst voor hun nesten. Toen MacCreedy een paar mijlen van den berg af was, bespeurde hij een arend, die iets dichter er bij, doch op grootere hoogte, rondvloog.

„Die ouwe knaap denkt, dat hij goed kan vliegen” mompelde MacCreedy, „maar ik wed, dat ik hem de grootste verrassing zal bezorgen, die hij ooit in zijn leven heeft ondervonden”.

Even later was hijzelf verrast toen hij zag, dat nog een arend en nog een en nog een zich bij den eenzamen schildwacht voegden, tot er zes van die groote vogels waren, die tusschen hem en Bald Face wickten en cirkelden, zoowat ter hoogte van den rand van het plateau. (Slot volgt)

Wenken voor tuinbeplanting

HET OPBINDEN

HET tijdig opbinden van onze vaste planten is een noodzakelyk werk, willen wij zeker zijn van een mooien stand van bloem en blad. Maar dan moeten wij het niet zoo doen, dat de plant er na de bewerking nog minder fraai uitziet dan te voren. Maar al te vaak wordt een stok in het midden van de plant gezet en daaromheen een bindsel, zoo dat alles ineengesnoerd staat; wel groeit alles na een paar weken nog een beetje bij, maar de losse en natuurlijke stand is voorgoed verdwenen. Het zetten van meer dan één stok is meestal noodig en dan op zoodanige wijze, dat de goede plantvorm behouden blijft en het bindwerk zoo min mogelijk in het gezicht komt. Nu is het weer tijd om najaarsasters op te binden; sommige soorten groeien zeer hoog, wel tot 2 meter toe en dan is een stevige tonkinstok geen weelde. Een mooie lichtblauwe met dubbele bloempluimen is *Aster elta* (1.25 M.) en een der allerfraaiste enkelbloemige is *Aster climax* (2 M.). Voor deze twee asters is een stok in het midden, waaraan een der hoofdtakken met raffiaband vastgebonden wordt, voldoende, verder kunnen dan de zijtakken met een lus naar den hoofdtak aangehaald worden. ☞ De Phloxen komen nu ook aan de beurt om zoonoodig gesteund te worden; er zijn evenwel laaggroeiende soorten die geheel op zich zelf kunnen groeien, maar dan ook een plaats vóór in de border moeten hebben. Voor meer op den achtergrond geplante Phloxen dienen wij wel hooggroeiende te kiezen. Eenige van de beste laaggroeiende soorten zijn: *Coquelicot*, oranje-rood; *Emain Macha*, scharlaken; *Boule de feu*, donkerrood; *Mia Ruys*, wit; *Jules Sandeau*, karmijn-rose; *Lord Raleigh*, violet-blauw en *Marie's Jacob*, zachtlila met wit. ☞ Wat de hooggroeiende betreft, hiervan zijn ook prachtige variëteiten te noemen met zeer groote bloemtrossen, het zijn: *Eugène Danzanvilliers*, lila met wit; *Frau Ant. Buchner*, zuiver wit en *Septemberglut*, zalmkleurig. ☞ Nu wij toch aan de laatbloeiende vaste planten gekomen zijn, is het de moeite waard om de in October bloeiende enkelbloemige *Chrysanthemum uliginosum* te noemen. De hoogte is 1.75 à 2 M. en aan den top is er een overvloed van witte op margrietten gelijkende bloemen, die zoo laat in den tijd, als de bloemen schaarsch worden, een prachtig effect in den tuin teweegbrengen. Een flinke stok in het midden, die diep in den grond zit, is wel noodig, ook sterk bindsel, het liefst dun touw, want de groei van deze plant lijkt een beetje topzwaar en de herfstwind kan schade aanbrengen, vooral als de bloemen vochtig zijn. Gewone herfstchrysanthen zijn ook voor laten bloei heel mooi in den tuin, zij moeten met eenige dunne stokjes worden opgebonden, zijn echter niet winterhard en kunnen het best elk jaar als jong gestekte planten worden gezet. B.

EKEBY, NA DEN BRAND VAN 13 DECEMBER 1929 OPNIEUW OPGEBOUWD

De landhuizen uit de Gösta Berling-sage

DOOR CHRISTINE DOORMAN. (Slot)

EKEBY, zoo schitterend gelegen op een hoogen heuvel aan het Löfvenmeer, is tweemaal totaal afgebrand; beide keeren toevalligerwijze op een Vrijdag, den 13den der maand, en wel eerst in 1843, en voor de tweede maal 13 December 1929, op St. Luciadag, den dag van de zonnewending, waarop de heilige Lucia, de lichtaanbrengster, volgens oud gebruik nog hier en daar in de huizen met haar kroontje met brandende kaarsjes op, het licht komt brengen ¹⁾. Voor de bewoners van het landhuis Ekeby was het dien 13den December 1929 echter een droeve dag, toen vroeg in den morgen, waarschijnlijk door kortsluiting, Ekeby in zeer korten tijd geheel afbrandde. Ook voor de provincie Wermeland was deze gebeurtenis in waarheid een ramp, een enorme finantiële schade zou het worden voor de provincie, waar jaarlijks duizenden toeristen het land van Gösta Berling komen bezoeken, waar het Ekeby der Majoorsche met haar kavaliers het glanspunt van was. Welk een oude historie heeft dit landgoed, dat voor zoover men kan nagaan dagteekent uit 1214, toen het bewoond werd door den Noorschen landvoogd Håkon Galin, wiens moeder was prinses Cecilia, dochter van den Noorschen koning Sigurd Haraldsson. In 1310 was Måns Carlsson er eigenaar van, wiens dochter, eveneens Cecilia genaamd, huwde met den regeeringsraad Erik Johansson uit het geslacht der Wasa's, moeder van koning Gustaaf I. Het landgoed is steeds overgegaan van het eene voorname geslacht in het andere. In de Gösta Berling-sage lezen wij, dat het eindelijk kwam in het bezit van den dusgenaamden Altringer, die het ten geschenke gaf aan de Majoorsche. Eva Fryxell, dochter van den theologischen hoogleraar Fryxell uit Sunne, schrijft in een klein historisch overzicht uit dien tijd: „ik herinner mij de Majoorsche nog zeer goed, zooals zij bij ons in de pastorie kwam, de groen marokijnlederen pet op de grijze krullen”. En dan lezen wij ook van de Majoorsche, dat zij was „de omvangrijkste vrouw uit de geheele landstreek”; zij droeg n.l. de wijdste crinolines, waardoor zij voor zichzelf en voor haar vele en groote rijtuigen zoo veel ruimte noodig had, dat zij den zoogenaamden kavaliersvleugel liet verplaatsen naar den overkant van den landweg,

¹⁾ Zie het artikel Sint Lucia, de Lichtbruid van den Joel-tijd, in „Buiten”, nr. 50, jaargang 1931.

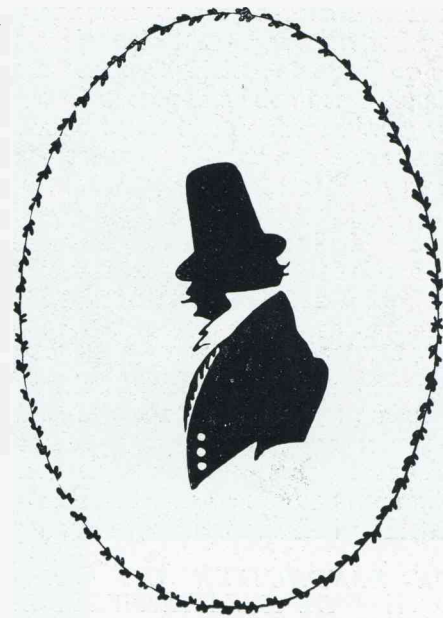
terwijl haar man in Engeland was om daar ijzer te verkoopen. Het behoeft nauwlijks gezegd te worden, dat de majoor bij zijn thuiskomst zér verrast was door die verandering. Bij Ekeby behoorde in dien tijd een enorme smederij, die helaas voor eenige jaren ook is afgebrand en op welke plek zich nu een papierfabriek en een houtzaagmolen bevinden. Bij den brand van Ekeby in 1929 is gelukkig de kavaliersvleugel ongedeerd gebleven, wat men dan te danken heeft aan de wijde crinolines der Majoorsche, waardoor deze vleugel aan den overkant van den weg kwam te staan. Thans is het Ekeby van 1843 weer opgebouwd door den architect George von Dardel in zuiver Wermlandschen stijl. Het uitzicht aan de achterzijde op het Löfvenmeer is onbeschrijfelijk mooi; de tegenwoordige eigenaar kapitein Svante Erik Pålsons, gehuwd met Margaretha Helena Montgomery heeft het statige landhuis te Rottneros schitterend laten opbouwen. Meer zuidelijk aan den anderen kant van het Löfvenmeer ligt „Borg”, het liefelijke landhuis der Dobna's, thans pastorie van den predikant van Öster-Emtervik (Svartsjö, in de G.B.-sage), een paar mijl rijden van Ekeby af. En wanneer wij opzien naar dat „Borg”, dat daar zoo klein en vredig op een heuvel ligt als een ideaal landhuis, waarin men zich het intieme geluk denkt, dan wordt dit op eenmaal iets geheel anders voor ons, wanneer wij bedenken, dat de sage er van zegt: „er drukt een noodlot op dit schoone landgoed; het is alsof het ongeluk daar begraven is, maar in zijn graf geen rust kan vinden. Wacht U”, lezen wij, „voor de fraaie landtong op den oostelijken oever van het Löfvenmeer, door de baai aan weerskanten met vriendelijke golfjes omgeven, voor de trotsche landtong waar „Borg” ligt. O, wacht U wel die te betreden! Nooit zag men het Löfvenmeer mooier dan van hier uit. Niemand weet, hoe schoon dat meer is, eer hij van de landtong van „Borg” uit de morgennevelen heeft zien wegglijden van zijn gladde oppervlakte, eer hij uit het venster van het blauwe kabinet, waar zooveel herinneringen wonen, een bleekrooden zonsondergang zich heeft zien spiegelen in het meer. Maar toch, ik zeg U: ga daar niet heen. Neen, het is beter de mooie landtong van „Borg” niet te zien, want op „Borg” kan geen geluk wonen. De vloeren zijn met tranen gedrenkt en de wanden weerkaatsen alleen klachten”. In dat beroemde blauwe kabinet, waarvan de wanden en de meubelen

MARIANNE SINCLAIR

bels met lichtblauwe zijde bekleed zijn, heeft Gösta Berling, toen de Majoorsche zich over hem ontfermd had en gemaakt, dat hij huisonderwijzer werd bij de familie Dohna, zijn intieme gesprekken gehad met de jonge gravin Dohna, die later, nadat zij gescheiden was van graaf Dohna, zijn vrouw werd. Op de eenzame paden van het park heeft hij menigmaal de jonge Ebba Dohna ontmoet, die „als een heilige, zacht en schuchter”, lezen wij, „door het leven ging”. In haar teere vroomheid wachtte zij

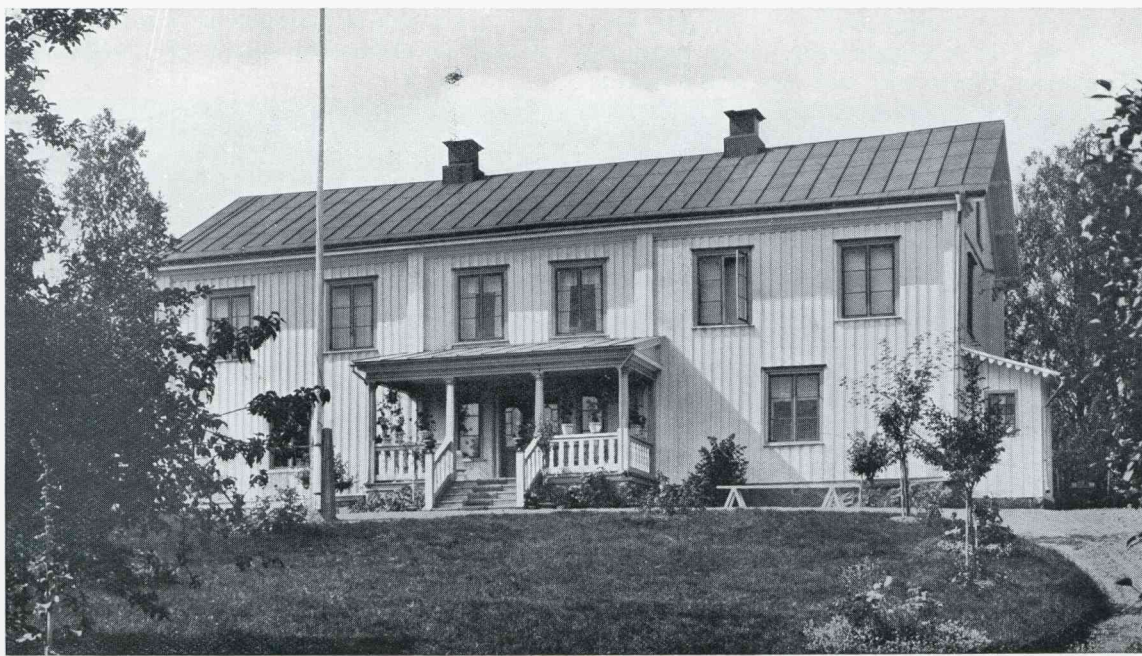
haar genieten van het vrije, heerlijke leven in de wereldruimte”. Hoe menigmaal is deze hoogstaande vrouw een troost geweest voor Gösta Berling, omdat zij geloofde in hem. „Gösta, zwakste, maar ook sterkste onder de menschen”, kon zij hem menigmaal zeggen. Hoe is zij ook een engel geweest voor haar trouwe huishoudster Ulrika Dillner, in wie op een goeden dag „het onzalige, onweerstaanbare verlangen opkwam naar naam en waardigheid van een getrouwde vrouw”, en toen huwde met den boozen Sintram, die het voorna-

HENRIK DOHNA

immers steeds op de komst van het duizendjarig rijk. Wij weten uit de Gösta Berling-sage welk een diepe liefde zij opvatte voor Gösta, in wien zij een ideaal mensch zag, en dat, toen zij hoorde, dat hij een afgezet predikant was, dit haar dood werd. „De vloeren zijn op „Borg” in waarheid met tranen gedrenkt.” ☼ Duizenden toeristen bezoeken jaarlijks het landhuis om het beroemde blauwe kabinet zacht fluisterend te betreden en te genieten van het prachtige uitzicht op het Löfvenmeer. ☼ Hoe heeft Gösta Berling in zijn wanhoop over den dood van Ebba Dohna en in zijn moedelooze buien van wroeging over alles wat hij misdreven had, zijn troost gezocht bij Mevrouw Uggla op „Berga”, het oude landhuis (in

werkelijkheid heette het „Angersby”), dat dagteekent uit 1540 en dat in 1802 bewoond werd door Majoor Frederik Baumann uit Arvika, gehuwd met Sofia Sandelin, uit welk huwelijk een zoon en een dochter stamden n.l. de Majoorsche, in de Gösta Berling-sage Margaretha Celsing genaamd, die de beroemde schoonheid van haar grootmoeder

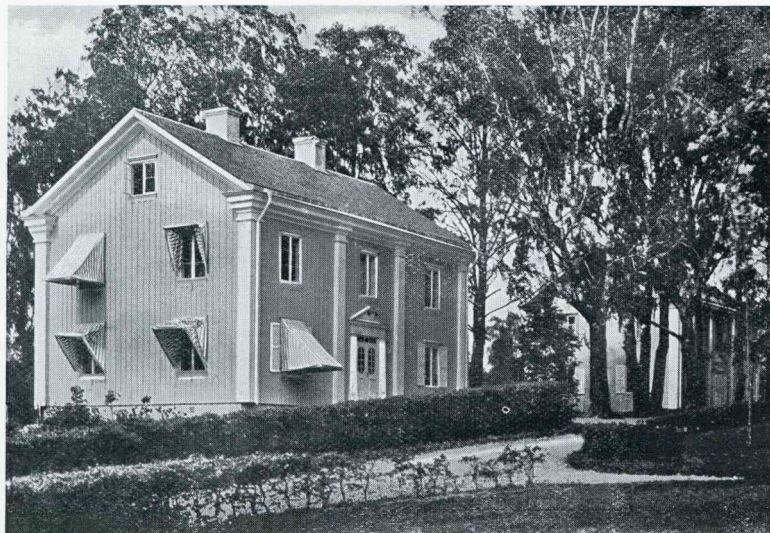
HET LANDHUIS BORG DER DOHNA'S, THANS PASTORIE VAN DEN PREDIKANTE SVARTSJO

van moederszijde geërfd had. In 1811 werd Kapitein en Ridder Göran Gustaf Uggla eigenaar van „Berga”. Nog altijd ligt het eenvoudige, doch idyllische landgoed „Berga”, waar de stille, trotsche armoede onder de Uggla's verblijf hield, intact aan den oever van het droomerige Löfvenmeer. Uit de vroegere vervlogen pracht zijn nog slechts twee voorwerpen overgebleven, n.l. twee kachels, de eene geel op een houten voetstuk, de andere groen met een mooi bovenstuk en met zeldzaam fijn smeedwerk versierd. Doch „Berga” is ondanks zijn armoede een heilig oord geworden, want het heeft een Moeder aan het sterfbed van haar eenigen zoon gezien, eene zóó superieure, zóó zich schikkend in den goddelijken wil, zóó zich voegend in het rythme van de goddelijke wet, dat haar heilig beeld van een ongekende ontroering is. „Ferdinand, mijn dierbare jongen,” fluisterde Mevrouw Uggla hem toe: „De Dood wil niet met tranen, maar met vreugde begroet worden, want hij bevrijdt de ziel van de boeien der smart, van de ketenen van het stof en laat

park. ☼ Tot de meest bezochte landhuizen behooren nog „Björne” en Stöpafors. „Björne”, in werkelijkheid Sundsberg geheeten, waar de machtige heer Melchior Sinclair woonde, vader van de hartveroverende Marianne Sinclair, „de wijdberoemde schoone, die schitterde aan het hof van den koning”, en die zoo tragisch haar leven eindigde. Nog altijd ligt het daar aan het meer, een eeuwenoude verblijfplaats van de voornaamste geslachten, met zijn reusachtige berken, waarin uilen, kraaien, eksters en allerlei mooie kleine vogeltjes huishouden. Hier vindt men nog meer dan honderdjarige linden en aan de westzijde groeien de mooie elzestruiken nog steeds welig voort. ☼ Tegen de Tossebergklätten (Gurlitaklätt in de G. B.-sage) ligt, schitterend aan het meer Stöpafors, het landgoed, waarvan Gösta Berling een der vleugels bewoonde na zijn huwelijk met de gescheiden gravin Dohna. Dit Stöpafors was met enorme ijzersmederijen en ijzersmelterijen het grootste bergwerk van Wermland. Uit het testament van Antonsson van

halen van Björkefors verteld en voorbeelden aangehaald van de afgrijselijkste wandaden, welke deze „Sintram” moet hebben uitgehaald. Hoewel Björkefors als bouwwerk niet bijzonder artistiek is, treffen ons toch de harmonie van het geheel, het prachtige smeedwerk der trapleuningen en de eeuwenoude statige bomen van het

park. ☼ Tot de meest bezochte landhuizen behooren nog „Björne” en Stöpafors. „Björne”, in werkelijkheid Sundsberg geheeten, waar de machtige heer Melchior Sinclair woonde, vader van de hartveroverende Marianne Sinclair, „de wijdberoemde schoone, die schitterde aan het hof van den koning”, en die zoo tragisch haar leven eindigde. Nog altijd ligt het daar aan het meer, een eeuwenoude verblijfplaats van de voornaamste geslachten, met zijn reusachtige berken, waarin uilen, kraaien, eksters en allerlei mooie kleine vogeltjes huishouden. Hier vindt men nog meer dan honderdjarige linden en aan de westzijde groeien de mooie elzestruiken nog steeds welig voort. ☼ Tegen de Tossebergklätten (Gurlitaklätt in de G. B.-sage) ligt, schitterend aan het meer Stöpafors, het landgoed, waarvan Gösta Berling een der vleugels bewoonde na zijn huwelijk met de gescheiden gravin Dohna. Dit Stöpafors was met enorme ijzersmederijen en ijzersmelterijen het grootste bergwerk van Wermland. Uit het testament van Antonsson van

DE LANDHUIZEN UIT DE GÖSTA BERLING-SAGE.
DE KAVALIERSVLEUGEL VAN EKEBY

5 Juni 1802, waarbij hij Stöpafors vermaakte aan den rechter Sandelin en zijn vrouw (majoor'sche uit de G. B.-sage), kan men den omvang van dit bergwerk opmaken. „Ik vermaak Stöpafor's staafijzerwerk met zeshonderd schipponden jaarlijks aan smeedwerk, waarvan een honderd schippond verwerkt tot fijn smeedwerk, bestaande uit spijkerhamers en nijptangen, en de zaag- en korenmolens aan Jan Sandelin". De reden, waarom Antonsson deze enorme erfenis schonk aan Jan Sandelin, was nog gegrond op een oude vriendschap tusschen hen beiden. De geschiedenis van „de mooie Altringer en de beeldschoone Margaretha Celsing" heeft dus een zuiver historischen achtergrond. ☞ Het uitzicht op den daar tegenover gelegen Gurlitaklätt, die zich steil en ontoegankelijk boven den oever van het Lövvenmeer verheft, is inderdaad grootsch. In het hol van den berg huisde, volgens de overlevering, de groote beer, die „alleen door een zilveren kogel kon gedood worden". ☞ Het aan natuurschoon en sagen zoo overrijke en veelbezongen Wermland met zijn oude, belangwekkende landhuizen aan het Lövvenmeer en het Frykkemeer is inderdaad een reis daarheen overwaard.

Het leven op den zeebodem

DOOR DR. H. ENGEL
(Slot)

HET is ook op dit gebied, het continentale plat, dat de meeste visscherij plaats heeft. Op bepaalde tijden van het jaar, die de visschers uit ervaring kennen, komen de vischscholen bijeen om naar de paaigronden te gaan, naar de gebieden waar ze jaar in jaar uit, generatie na generatie, hun eieren leggen, kuit schieten. Op hun weg daarheen volgen zij vrij bepaalde wegen en zoo men deze kent, is het dan dus de tijd en de moeite waard ze te vangen. Zoo trekken onze trawlers in het begin van het jaar naar de IJslandsche kusten, waar dan de kabeljauw en de schelvisch te vinden zijn. Wanneer in Februari zelfs wij het nog koud hebben, trekken zij naar het duistere Noorden, waar dan immers de zon nog vrijwel niet opkomt, waar weldra ijs en sneeuw één vaste korst op dek en tuig maken, waar de gevangen visch op het dek vast vriest, wanneer men niet zorgt, ze in een goed uurtje schoon en ingezouten te hebben. Maar dit is de tijd, dat de visch op het continentale plat van IJsland in groote scholen zwemt. De visscherij heeft dan ook plaats in het zicht van de kust (als het weer toelaat haar te zien) om en nabij de 100-vaam-lijn. Zoo heeft iedere tijd van het jaar zijn bepaald gebied en zijn bepaalde visch. De geheele Noordzee is door zijn ondiepte uitstekend geschikt voor de visscherij, in de Moray-Firth, op de Doggersbank, de Groote en de Kleine Visschersbank, ja tot ruim over den zestigsten breedtegraad treft men onze visschers aan. Alleen de diepe geul vlak langs de steil aflopende Noorsche kust is voor hen te diep en zij bevisschen dan ook alleen het Roode Zand aan zijn zuidrand en de gebieden aan zijn westrand met veel succes. ☞ Aan de lengte der bespreking, die wij aan het continentale plat wijdden, kan men den rijkdom aan planten- en dierenleven van dit gebied bepalen, al is hieraan ook niet vreemd het feit, dat dit gebied door zijn betrekkelijk gemakkelijke toegankelijkheid ons het best bekend is. Het

volgende gebied, dat der continentale helling, waar dus de voet der vastelanden, ongeveer van de 200-meter-diepte-lijn af, in steiler helling naar beneden gaat, is ons minder goed bekend. Hier wordt niet gevischt, en het zijn alleen de er speciaal op gebouwde expeditieschepen, die ons inlichten omtrent den aard en de bewoners dezer diepere gebieden. Het licht is er minimaal en plantengroei is er dan ook niet meer mogelijk. De soort van de dieren, die we er aantreffen, is natuurlijk in hooge mate afhankelijk van den aard van den bodem ter plaatse: een zand- of slikbodem zal geheel anderen dieren een verblijf aanbieden, dan een harde rotsbodem. Op en in den eerste zullen we vooral dieren vinden met een gravende levenswijze of zulke voor wie de voortbeweging op een zanderigen of slikkigen bodem geen bezwaar oplevert, terwijl de vastzittende er op berekend moeten zijn zich diep in den weeken bodem te kunnen verankeren. Wormen, waaronder de eigenaardige Sipunculiden, die hun kop doen zwellen in het slik en dan zelf in de zoo gemaakte ruimte nakruipen, zeeekomkommers, alle echte sliketers, sponzen, die zich door een groot aantal uitloopers vastzetten; zoogenaamde zee-pennen, door polypjes gevormde veervormige kolonies, die zich met een knodsvormigen voet vast in het slijk neerzetten, treft men er aan, en daarop en daartusschen tal van andere zwemmende, kruipende en klimmende dieren. Merkwaardig is een soort van slangster, die op een bepaalde zeep klimt, om dan met twee of drie van zijn vijf armen zich vast te houden en met de anderen naar kreeftjes en andere voorbijzwemmende diertjes te visschen. ☞ Op vaster bodem zijn het vooral allerlei soorten van polypenkolonies, sponzen, mosdierkolonies, die den hoofdtoon aangeven en daartusschen slakken, mosselen, wormen, zeesterren, zeeëgels, slangsterren en kreeften van allerlei grootte en gedaante, elk met zijn speciale gewoonten en aanpassingen aan een of andere bijzondere levenswijze: De door polypjes opgebouwde kolonie van Paragorgia arborea is wijd vertakt en kan grooter worden dan manskhoogte. Op die boomen klimmen slangsterren rond, wier vijf armen alle rijk vertakt zijn, en die men daarom den naam Medusahoofd en Gorgonocephalus gegeven heeft. In deze gebieden treffen wij ook de zoo zeldzame en fraaie zeelelies

DE LANDHUIZEN UIT DE GÖSTA BERLING-SAGE.
DE KERK TE SUNNE, OOK GENAAMD DIE VAN BRO

aan, verwanten van zee- en slangsterren, die, op een langen steel staande, hun rijk vertakte armen uitspreiden om daarop op te vangen den voortdurenden regen van gestorven plantjes en dieren, die daar uit hogere regionen neerdaalt. Een door trilhaar teweeggebrachte waterstroom transporteert het voedsel naar den mond, in het midden der armen gelegen. Hoe lang de stelen der zeelelies zijn, is onbekend, er groeien gewoonlijk een groot aantal bijeen. De worteleinden hunner stelen kruipen eerst eenigen afstand over den grond alvorens

zij zich omhoog buigen, en die over den grond liggende stukken, over en door elkaar liggend, vormen een onontwarbaar kluwen en maken, dat men bij het visschen nooit een gaven steel naar boven krijgt, maar altijd een afgebrokene. Rotten de uiteinden weg of bezitten zij worteltjes, evenals sommige kleinere vormen, waarbij men dit gevonden heeft? Men weet het vooralsnog niet. Ook de kamschelpen, Pecten, die men gebruikt voor het opdienen van bepaalde gerechten en die een ieder dus wel kent uit de

grootere vischwinkels, hebben hier hun verblijf. Het zijn tweekleppige weekdieren, evenals de oesters en mosselen. Vertoont hun schelp al de fraaiste uitschulpingen, kleuren en vlammen, nog fraaier is het eigenlijke dier, dat tegen

ieder van de schelpen een mantellap uitspreid, aan den rand voorzien van tientallen groengouden ooggen, waartussen men een, door de doorschijnende lever gekleurden, fraai wijnrooden voet gewaar wordt. Allerlei, ook hier dikwijls op de meest fantastische wijze begroeide, kreeften loopen, zwemmen en klimmen hier rond. Sommige, de bekende kluizenaarskreeften, waarvan men enkele soorten ook reeds in de ondiepere gebieden kon aantreffen, verbergen hun weeke achterlijf in de leege schelpen van een slak. Reeds op zeer jeugdigen leeftijd doet hun instinkt hen een klein passend schelpje zoeken. Het weeke achterlijf is

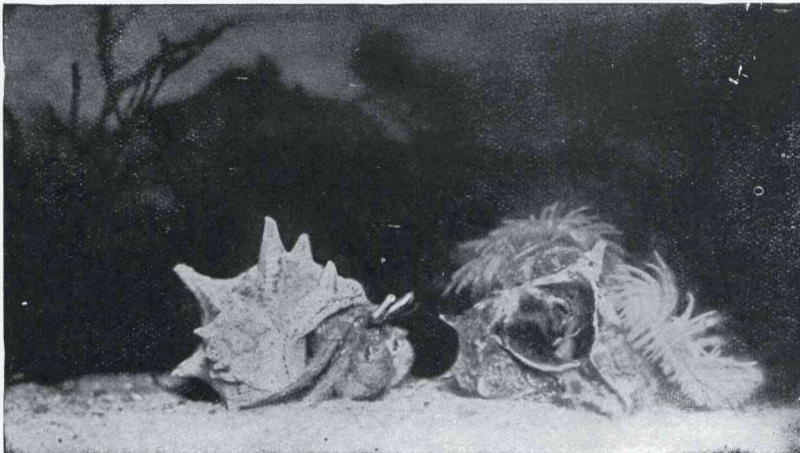
rondgebogen, zóó, dat het in den gang van een slakkenhuis past. De twee achterste pootjes houden de schelp van binnen stevig vast; dreigt er gevaar, dan trekt hij zich geheel in zijn „kluiz" terug en de twee krachtige scharen sluiten de opening af. Wordt zijn huis hem te klein, dan gaat hij voorzichtig op zoek naar een nieuw huis. Wie dit wel eens in het Aquarium gezien heeft, weet, hoe hij voorzichtig rondloopt, zijn weeke achterlijf zooveel mogelijk verborgen houdend voor zijn vraatzuchtige soortgenooten, tot hij bij een nieuw huis komt, dat eerst betast en onderzocht wordt, waarna hij er snel het veege lijf in poogt te bergen. Gaat het niet, dan wordt een volgend huis gezocht, zoolang tot hij er goed in past. En meestal bewoont hij het niet alleen. Een grootere of kleinere zeeanemoon, soms twee zelfs, of een of andere polypenkolonie, maar voor iedere soort van heremietkrab meestal een bepaalde

soort anemoon of polyp, wordt door den kluizenaar zelf op zijn huis gezet, meestal meegenomen van het oude huis. Wat precies de reden van deze samenleving, deze symbiose, is, weet men niet. Men kan zich voorstellen, dat de vervaarlijke netelbatterijen van polyp en anemoon bij eventuele aanvallen den krab zeer te stude kunnen komen, en dat omgekeerd de grootere beweeglijkheid van de krab voor de anemoon een grootere kans op voedsel beteekent. Ook heeft men wel eens waarnemingen gedaan, die op een wederzijdsch ver-

strekken van voedsel zouden wijzen. Inktvisschen, voorzoover ze niet vrij rondzwemmen, maken van enkele keien of andere voorwerpen hun schuilplaats, van waaruit zij hun prooi overvallen. Zoo men weet, danken zij hun naam aan het feit, dat zij, in gevaar verkeerend, den gitzwarten inhoud van een „inktzak" in zee uitstorten. De vloeistof, de „inkt" die deze zak bevat, is een substantie, die in staat is een groote hoeveelheid water pikzwart te kleuren, waardoor de inktvisch voor zijn belager onzichtbaar wordt en gelegenheid krijgt achter de wolk te ontkomen. Inktvisschen zijn eigenaardige, levendige dieren. Hun oog is het meest gecompliceerd gebouwde van

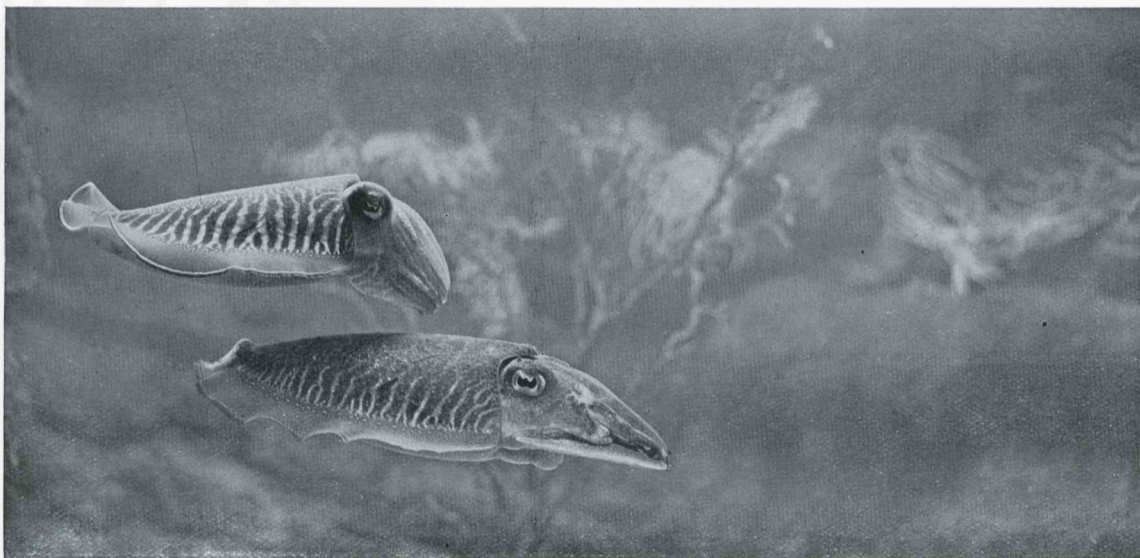
de lagere dieren; wie wel eens het kleurenspeel op de huid van een dergelijk dier heeft bewonderd, weet, hoe zich daar allerlei gemoedsbewegingen afspiegelen, merkbaar aan het uitbreiden en intrekken van eigenaardige zwarte kleurlichamen. Sommige inktvisschen zijn ook voorzien van lichtorganen, een eigenschap, die ze met vele dieren uit deze

diepere gebieden gemeen hebben. Vroeger beschouwden men die lichtorganen als een middel om de diepste duistere zeeën te verlichten. Later is gebleken, dat het juist de dieren zijn uit het nu besproken gebied, dus niet uit de allerdiepste zeelagen, die lichtorganen bezitten, ja dat soms de lichtorganen van dieren uit ondiepere zeeën vaak sterker

HET LEVEN OP DEN ZEEBODEM. EEN HEREMIETKREEFT BIJ ZIJN VERHUIZING

De Heremietkreeft (*Pagurus* of *Eupagurus Bernhardus* L.) heeft een zeer week achterlijf, dat hij in een Slakkenhuis opbergt, echter in één zoo groot, dat hij er zich bij gevaar geheel in kan terugtrekken. Wordt het huis te klein, dan zoekt hij een nieuw en verhuist onder het nemen van de noodige voorzorgsmaatregelen. Meermalen bewonen zeeanemonen het huis van de kreeft, en op de foto ziet men de kreeft zich met zijn nieuwe naar zijn oude woning bewegen, om den zeeanemonen het verhuizen gemakkelijk te maken

Aquarium du Musée Océanographique de Monaco. — Photo Barba. — Propriété exclusive du Musée

HET LEVEN OP DEN ZEEBODEM. ZWEMMENDE INKTVISSCHEN (*SEPIA OFFICINALIS*)

Men lette op het levendige oog der dieren en de als vin dienende huidzoom. De om den mond staande vangarmen houdt het dier in rust bijeen. Onder deze ziet men een trechter, die het kieuwwater afvoert (bij gevaar zóó krachtig, dat het dier met een schok achteruit schiet) en waaruit de inktwolk te voorschijn komt, wanneer de visch zich voor een vijand onzichtbaar wil maken

ontwikkeld zijn. Men kan zeggen, dat lichtorganen voorkomen bij de dieren uit de bovenste 500 meter in de warme oceanen. Deze vertoonen ook meestal goed ontwikkelde ooggen. In diepere lagen verdwijnen én lichtorganen én ooggen, de dieren uit de allerdiepste zeeën zijn blind. Waartoe dienen die lichtorganen, geven zij licht, om daarbij te kunnen zien, of lokken de visschen er hun prooi mee aan? Men weet er niets van. Een zelfde fauna, maar veel en veel armer, bevolkt de allerdiepste diepten der oceanen, levend in de diepste duisternis, bij een temperatuur, die vrijwel constant enkele graden boven nul bedraagt. Enkele zoekkommers en andere stekelhuidigen, wat sponzen en polypenkolonies, wormen, een enkele visch en wat mosselen, ziedaar wat men tot nog toe in de weinige werkelijk zeer diepe dreggingen, die men heeft kunnen doen, gevonden heeft. Met één zoo'n dregging, die bovendien slechts

met heel mooi weer en rustige zee kan plaats hebben, gaat vrijwel een dag heen! ☼ Vermelden wij tot slot een eigenaardige ervaring, die men daarbij opdeed. Aan boord van de „Siboga”, waarmede professor Weber onderzoekingen deed in de zeeën van onzen Indischen Archipel, had men een diepzeenet, waarvan de mond open gehouden werd door holle, aan het uiteinde afgesloten buizen. Toen men uit groote diepte het net weer boven haalde, waren door den enormen druk, die daar beneden heerscht (men bedenke welk een hooge watermassa daar op alles drukt), de buizen eenvoudig platgedrukt en gedeeltelijk versplinterd. Een klein gaatje in iedere buis was voldoende om dit te verhinderen, doordat dit het water toeliet in de buis te dringen en aldus daarbinnen denzelfden druk te weeg te brengen, die ook buiten heerschte. Alles is maar een weet.

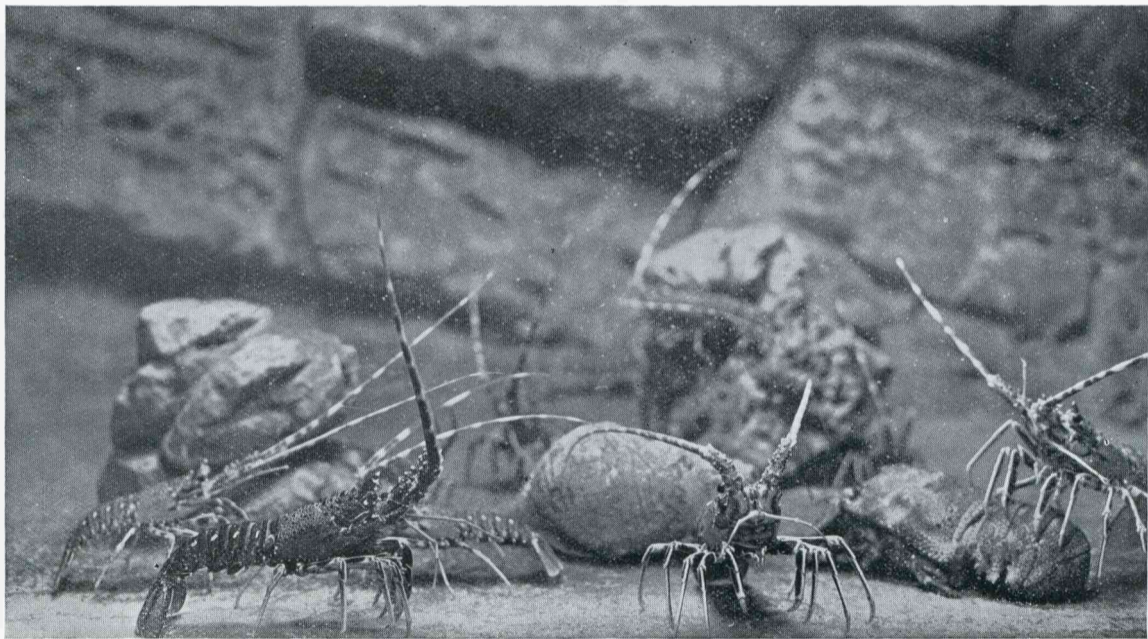
Foto Ufa

HET LEVEN OP DEN ZEEBODEM. STRIJD TUSSEN EEN KRAB EN EEN INKTVISCH

HOE ONTSTOND DE GEESTEN-CULTUS OP JAVA?

DOOR WILLY BLOKZEIJL-LEEMBRUGGEN

VEEL heeft de Westersche beschaving getornd aan de oude volksgebruiken en het volks-geloof in Indië. Gelukkig — ja, ik durf te zeggen „gelukkig”, — is zij er echter nog niet in geslaagd, al het karakteristieke, dat de Indische volken stempelt en er zulk een groote bekoring en schoonheid aan schenkt, geheel te vernielen. ☼ Hier en daar, zorgvuldig bewaakt en vereerd als kostbare „poesaka's”, of mystieke erfstukken, zijn en blijven de tradities bewaard voor het komende geslacht. Uit den aard der zaak komen Europeanen, met hunne Westersche verstandelijkheid, soms grenzend aan materialisme, zelden achter deze geheimen, welke slechts bekend zijn aan enkele ingewijden. Toch komen zij in Indië af en toe in aanraking met de uitingen van den oer-ouden geesten-cultus. ☼ Nu en dan ook leest men uit berichten in de couranten, hoe de bevolking blijk geeft van haar diep geworteld geloof aan de onzichtbare wereld der natuur-geesten, en wel vooral bij groote rampen, zooals bij vulcanische uitbarstingen en overstromingen, bij epidemieën, zooals de Spaansche griep in 1918 en de, zich de laatste tijden meer en meer uitbreidende pest; tenslotte uit het zich ook bij zeer bijzondere gebeurtenissen in hunne Vorstehuizen, bij de troons-bestijging van een Soenan of iets van dien aard. Even slaat dan de Westerling een blik in het gemoedsleven van den Javaan. ☼ Talrijk zijn de legenden en sproken, welke

Aquarium du Musée Océanographique de Monaco. — Photo Barba. — Propriété exclusive du Musée

HET LEVEN OP DEN ZEEBODEM. LANGOESTEN (*PALINURUS VULGARIS*) OP DEN BODEM DER ZEE

Voortdurend zijn de sprieten en pooten der kreeften om den mond in beweging om ongewenschte voorwerpen en indringers bijtijds te kunnen weren en eventueel voedsel te snappen

woonden. ☼ Langen tijd ging dit zoo voort, totdat het zóó vreeselijk werd, dat de wijze Bestierders van de wereld hulp zonden naar het ongelukkige eiland. ☼ Zij zonden n.l. Hindoes en Boeddhisten naar Java. Dezen behoorden tot een beschaafder ras dan de oude Javanen, zij brachten uit hun land hunne godsdiensten mede, vol goede en wijze gedachten. En met deze schoone gedachten brachten zij een leger van goede Dewa's (Engelen) mede. ☼ De oude Hindoes nu wilden het goede en trachtten de bevolking van Java te helpen. Zij bouwden prachtige tempels, waarvan de Boroboedoe wel het schoonste en meest mystieke bouwwerk is, dat wij heden op Java kennen. ☼ De Dewa's, die, aangetrokken door de schoone gedachten der Hindoes, op Java verschenen, vonden het bergland reeds

uit de geesten-vereering zijn ontsproten en waarvan men niet met zekerheid den oorsprong kan nagaan. ☼ Er bestaat echter een verhaal hieromtrent, dat ik hier zal laten volgen, zooals ik het vernam. ☼ In het grijs verleden (toen het eiland Poseidonis nog niet door de golven van den Atlantischen Oceaan was verzwolgen) leefden er in Atlantis zeer slechte menschen, die de zwarte magie beoefenden. ☼ Het gebeurde in die tijden, dat booze Toovenaars uit Atlantis de zee overstaken en tenslotte op het eiland Java landden. ☼ Toen was Java nog een groote wildernis, schaars bevolkt aan de kusten. Toch achtten de Zwarte-Magiërs het de moeite waard, deze weinige menschen in hun macht te krijgen, ten einde over het land te kunnen heerschen. Daartoe gebruikten zij hunne zwarte kunsten en betooverden het land met hun vreeselijke gedachtenkracht. Een ieder die zich niet aan hen wilde onder-

werpen en hen vereeren, straften zij, door ziekte en ongeluk over hen te brengen, hun oogst te doen mislukken en hun vee te doen sterven. ☼ Door vrees en ontzag gedreven, trachtte de bevolking nu den toorn der Magiërs te voorkomen door offers te brengen van vee, gevogelte en graan. ☼ Steeds grooter werd echter de macht der Toovenaars, die thans ook, om hen in hun booze werk te helpen, Geesten uit het Elementale Rijk opriepen. ☼ Aan deze monsterachtige natuurgeesten, gelijkend op reuzen, werden de toppen der bergen en kraters als woonplaats aangewezen. Van den eenen bergtop naar den anderen vlochten de Magiërs toen een netwerk van booze krachten, dat als een grijze, sombere sluier hing over het schoone eiland Java. ☼ De bevolking voelde steeds het dreigende gevaar van dien onzichtbaren invloed en leefde in voortdurende vrees. Het werd gedwongen, offers te brengen. Zelfs menschenoffers eischten de verschrikkelijke Geesten, die de kraters be-

woonden. ☼ Langen tijd ging dit zoo voort, totdat het zóó vreeselijk werd, dat de wijze Bestierders van de wereld hulp zonden naar het ongelukkige eiland. ☼ Zij zonden n.l. Hindoes en Boeddhisten naar Java. Dezen behoorden tot een beschaafder ras dan de oude Javanen, zij brachten uit hun land hunne godsdiensten mede, vol goede en wijze gedachten. En met deze schoone gedachten brachten zij een leger van goede Dewa's (Engelen) mede. ☼ De oude Hindoes nu wilden het goede en trachtten de bevolking van Java te helpen. Zij bouwden prachtige tempels, waarvan de Boroboedoe wel het schoonste en meest mystieke bouwwerk is, dat wij heden op Java kennen. ☼ De Dewa's, die, aangetrokken door de schoone gedachten der Hindoes, op Java verschenen, vonden het bergland reeds

woonden. ☼ Langen tijd ging dit zoo voort, totdat het zóó vreeselijk werd, dat de wijze Bestierders van de wereld hulp zonden naar het ongelukkige eiland. ☼ Zij zonden n.l. Hindoes en Boeddhisten naar Java. Dezen behoorden tot een beschaafder ras dan de oude Javanen, zij brachten uit hun land hunne godsdiensten mede, vol goede en wijze gedachten. En met deze schoone gedachten brachten zij een leger van goede Dewa's (Engelen) mede. ☼ De oude Hindoes nu wilden het goede en trachtten de bevolking van Java te helpen. Zij bouwden prachtige tempels, waarvan de Boroboedoe wel het schoonste en meest mystieke bouwwerk is, dat wij heden op Java kennen. ☼ De Dewa's, die, aangetrokken door de schoone gedachten der Hindoes, op Java verschenen, vonden het bergland reeds

bewoond door booze Geesten, zoodat zij zich aanvankelijk tevreden moesten stellen met de valleïën en vlakten. ☞ Doch thans ontstond er in de onzichtbare wereld een strijd tusschen de goede en de booze machten. Elken keer, n.l., wanneer een van de berggeesten zijn plaats verliet om de menschen te straffen met rampen en plagen, maakte één der goede Engelen (Dewa's) er gebruik van, om een gedeelte van het verlaten terrein onder zijn invloed te brengen en te behouden. Meer en meer wonnen de goede machten veld en drongen de booze geesten terug tot binnen in de kraters. Doch heelemaal verdwenen zijn zij niet . . . ook heden ten dage niet. Vandaar, dat van deze plaatsen een onheilbrengende invloed uitgaat. Sensitief aangelegde Javanen brengt hij soms in een soort mesmerische geestvervoering, waardoor zij zichzelf vrijwillig offeren aan de berggeesten. ☞ Enkele maanden geleden deed zich wederom zulk een geval voor, waarbij vijf Javanen, na brieven te hebben geschreven aan den Gouverneur-Generaal van N. Indië, den Resident van Kedoe en aan familieleden, zich naar den krater van den Merapi begaven, teneinde offers te brengen aan den Berg-Geest, en waarvan later twee personen verpletterd werden teruggevonden, terwijl de drie anderen spoorloos waren verdwenen. ☞ Twee bergen in West-Java worden echter bewaakt door goede Dewa's, n.l. de Gedeh en de Salak, terwijl de Hoofd-Dewa zich bevindt boven den Boroboedoertempel. Een atmosfeer van vrede omzweeft daarom dit groot-sche kunstwerk uit de oudheid. Nog vindt men afstammelingen der Hindoes, n.l. op Bali, terwijl zich ook in Bantam, West-Java de „Badoei's" bevinden, een geheimzinnige secte welke zich volkomen afgezonderd houdt van de overige bevolking, streng iederen vreemden indringer uit hun district weert, en waarvan zeer weinig bekend is. ☞ De hedendaagsche Javanen, op enkele ingewijden na, kennen niet meer het onderscheid tusschen de verschillende „kramats" (heilige offerplaatsen) en offeren daarom zoowel aan de booze als aan de goede geesten. Vandaar, dat de invloed der zwarte machten nog krachtig is op Java. ☞ Een oude voorspelling spreekt echter van een tijd welke zal aanbreken, waarin het schoone „Tonah-Djawa" daarvan bevrijd zal zijn, en de goede Dewa's zullen zegevieren. Zoo moge het zijn.

DE DRIJVENDE TUINEN VAN XOCHIMILCO

DE DRIJVENDE TUINEN VAN XOCHIMILCO

DOOR MATTY VIGELIUS

NEEN, om de waarheid te zeggen, veel voorstelling hadden we ons niet gemaakt van de drijvende tuinen van Xochimilco. Het zou er wel mee zijn, als met zooveel locale vermaardheden, waarvan de vreemdeling zich afvraagt: „Is dit nou alles?" De hangende tuinen van Semiramis immers, die destijds de wereld in verrukking brachten, zouden het tegenwoordig afleggen tegen een modernen daktuin van de Bijenkorf. Zou het dan met de drijvende rozentuinen van Xochimilco zooveel beter zijn? Maar, men had ons nu eenmaal zooveel van dit wonder gesproken, dat wij besloten hadden, het op ons reisprogram te plaatsen en zoo zwierven we op een vroegen ochtend in het, nabij Mexico-city gelegen, Santa Anita en waren reisvaardig om de „Chimampa's" te gaan zien. 'n Aardig gezicht was dat, toen daar aan de kade de cano's en vrachtbootjes zich reiden, hoog opgestapeld met den zoetsten last van de Chimampa's, heerlijke bloemen. Bloemen, bloemen in allerlei soorten, tot ruikers gebonden, tot bergen gehoopt, tot guirlandes gevlochten. Bloemen rondom de sombrero's van de lachende flikkerogende muchacho's (jongens); de mooie, donkere muchacha's (meisjes) met kransen van rozen in de zwarte lokken, die los over de schouders vielen; halfnaakte kinderen met slingers van bloemen omhangen. Een beeld van zuidelijke weelde en levensvreugde. En tusschen die profusie van bloemen, stapels ooft en groenten, de vreemdste, onwaarschijnlijkste soorten, naast dezulke, die ook hier te lande reeds

sinds lang bekend zijn. Alles marktproducten voor de nabije stad. Alles afkomstig van de legendarische Chimampa's, waarnaar mijn hart nu popelend begon te verlangen. ☞ Maar de vaart door het reeds in de dagen van den grooten Aztekenkeizer Montezuma, den tijdgenoot van Cortez, aanwezige kanaal, was voor ons een teleurstelling, hoewel het vroege ochtenduur toch een zekere aantrekkelijkheid aan de omgeving verleende. Een ondiep, vuil, groen-zwart water, met aan weerszijden dichtoverwoekerde oevers, waarlangs onder de groote, schaduwgevendende boomen de liniaalrechte rijweg liep, moesten we daarvoor zoo ver buiten Europa zwerven? Maar telkens passeerden we vervallen, wrakke bootjes, van waaruit de „botero" ons een hartelijk „goeden morgen" toeriep en dan kregen we de gelegenheid het zuivergebleven Indianentype van deze nakomelingen der Azteken gade te slaan, die hun met kleurige vruchten beladen bootje door den modder van het kanaal stuwden. Vaak huisde te midden van bloemen en vruchten een gansche Indianen-familie. Er stond een etenspotje te geuren op een klein houtskoolvuurtje en troepen kinderen bewezen elkander den dienst van elkaar wederkeerig te bevrijden van het lastige kleine roofdier, dat den mensch tot zijn jachtterrein heeft uitverkoren. ☞ Hier en daar zag ik in het kanaal reeds kleine eilandjes drijven, meestal niet grooter dan een flink tafelblad, een labyrinth van boomwortels met weelderig gras, of met grootbladig struikgewas begroeid; klaarblijkelijk stukken, die zich van grootere eilanden hadden losgescheurd en nu door het kanaal naar het meer van Texcoco dreven. ☞ „Aqui la laguna", verkondigde onze roeier. (Hier is het moeras). Neen, van drijvende rozentuinen ontwaarden we nog niets. Maar daar bemerkte ik, dat de oever van het kanaal langzaam te wiegen scheen. Links en rechts weken zijkanalen van onzen hoofdwaterweg af. We bevonden ons in een wereld van kleine eilanden, tusschen riet en allerlei waterplanten. En zoo ontstaan en vergaan hier telkens weer de drijvende eilanden, die eens de grootste verbazing opwekten bij Cortez en zijn mannen, toen trouwens de drijvende tuinen zich nog veel dichter bij

de hoofdstad, toen ter tijde Tenochtitlan geheeten, uitstrekten. ☞ De constructie van zoo'n drijvend wereldje is al heel eenvoudig. Een verwarde massa boomwortels vormt de basis. In het droge jaargetijde stuift het zand daar over heen, hecht zich vast in rottende planten- en dierenresten, zoodat een ideale kweekbodem voor allerlei planten, wier zaden door den wind hier naar toe worden gevoerd, ontstaat. Rozentuinen zagen we niet op het Texcoco-meer, maar het aangrenzende Chalco-meer toonde ons de zoo vurig verbeide Chimampa's, begroeid met vruchtboomen en rozen. Hier in de nabijheid ligt het plaatsje Xochimilco. De eilandjes wisselen nog al eens van gedaante, soms stooten zij tegen den wal en vormen dan opnieuw „terra firma", of ze hechten zich aan andere drijvende lotgenooten. Komen ze in het kanaal, dan moeten ze opgevischt of terug gedreven worden. Hier en daar vestigt zich een gezin op zulk een eiland en voelt zich een koning in zijn rijk. Ook zijn zij wel in trek voor week-ends. Een drijvende staat, klinkt het niet benijdenswaardig, waar andere zooveel moeite hebben om „drijvende" te blijven?

DE POLDER

De maaier gaat met wijd gebaar
Heffend de zeis,
Treffend de aar.

De aren groeiend in de aarde,
Die eeuwen bewaarde
Onder der waat'ren onstuimigen vloed
Der menschen kostelijkste goed.
Omhoog geheven door menschenkracht
Werd groeiend leven den menschen gebracht.

En de maaier gaat voort Met wijd gebaar
Met zijn machtige zeis Treffend de aar. R. P.

ZOMER-ZORG. HET MAAIEN EN BINDEN DER ROGGE OP HET VELD

Z O M E R Z O R G

DOOR GEERTRUIDA CARELSEN

IN een klimaat als 't onze, met zijn groot verschil tusschen vruchtbare en vorstige maanden, dient men in de warmste helft van het jaar te zorgen voor de behoeften van de koudere. Onze voorouders hebben dit sinds lang ingezien en, even als hamsters en bijen, gezorgd een ruimen voorraad voedsel op te bergen voor winterverbruik. Zij wisten maar al te goed, dat het hun anders gaan zou als den wèlbekenden krekkel uit de fabel:

„La cigale, ayant chanté tout l'été,
se trouva fort dépourvue
quand la bise fut venue”

En niet alleen voor eigen voeding, maar ook voor de huisdieren diende en dient men te zorgen. In streken waar veeteelt hoofdzaak is, wordt menig stuk grasland tot hooiland bestemd; het bergen van hooi voor de viervoeters is daar van evenveel belang als het inzamelen van eetwaren voor menschen. Dat is, ten plattelande, vóór en na den langsten dag het voornaamste gebeuren. Daar wordt, hetzij met de hand of met machines, gemaaid, en de zwaden gras worden gedroogd en, als zij droog genoeg zijn, binnen gehaald. En uit dat inheemsch bedrijf zijn op onzen Hollandschen bodem spreekwoorden ontstaan als: „te veel hooi op zijn vork nemen”; „een speld in een voer hooi zoeken”; en „men moet hooien als de zon schijnt”. Van lieverlede hebben deze allemaal een figuurlijke beteekenis gekregen, die iedereen, van kind af aan, begrijpt. Bismarck schreef in 1853 van Amsterdam uit, in een brief aan zijn vrouw: „Dat ik Holland gezien heb, is mij heel lief. Tusschen Rotterdam en hier is het één groot weiland, waarop wat hakhout groeit, veel vee graast, en eenige, als uit oude prentenboeken geknipte steden verspreid liggen. Bouwland in 't geheel niet”. Als deze geestige opmerker verder in Nederland was doorgedrongen, zou hij wèl bouwland gezien hebben. Jammer dat het nog geen hooitijd was; dan had hij van zijn treincoupé uit vergelijkingen kunnen maken tusschen hollandsche en deutsche gebruiken bij zulk een gelegenheid. — Die verschillen niet veel. Dat ondervond ik, tijdens een wan-

deltocht over het eiland Rügen. Daar zag ik, op een omperkt veldje, een oude vrouw bezig met hooi-harken, samen met een omstreeks tienjarig jongentje. Beiden spanden al hun krachten in. Spontaan deed zich mijn landelijke herinnering gelden; het buitenmensch in mij werd levendig; ik greep een derde hark, die op den grond lag, en arbeidde mee. Na een goed uur waren wij met ons drieën klaar. De vrouw kwam naar mij toe en haalde haar portemonnaie uit met een beweging, waarin een vraag lag, die zij zich geneerde onder woorden te brengen. Misschien was zij ook bang, dat ik haar taal niet verstond. Ik antwoordde eveneens met een welsprekend gebaar en nam op een dergelijke manier afscheid. Een minuut later stond zij op nieuw vóór mij, en bood mij een frisch groen klavertje van vieren aan, blijkbaar onder den arbeid op het veld gevonden. Dat blijk van erkentelijkheid nam ik graag aan uit hare grove, door een fijnvoelend gemoed in beweging gebrachte vingers. Het blaadje ligt nog, sinds lang droog en bruin geworden, in mijn Baedeker van Noord-Oost-Duitschland, tusschen de bladzijden die handelen over de krijtrotten en beukenbosschen van dat prachtige Oostzee-eiland. Doch wij zijn nu niet in den vreemde, maar op vaderlandschen bodem. Onze foto's verwijzen naar de Veluwe of Overijssel. Terwijl op groote landgoederen de landbouw sinds lang gelijken tred houdt met de uitvindingen der moderne techniek, gebeurt daar, op kleine boerderijen, alles nog op ouderwetsche manier. Het werk der menschenhand is schilderachtiger dan een stoomende locomobiel. Een kunstzinnig fotograaf is dat geheel met alle landschapschilders eens; en de fotografie geeft bestaande werkelijkheden. De boer, die hier met zijn zoons hard aan het roggemaaien is, werd naar het leven weer gegeven. Verleden winter heeft hij stalmest gebracht op zijn verschillende akkers en die met erfelijke handhabiliteit over den bodem verdeeld. Hij hoort af en toe wel eens een klokje luiden over kunstmest, doch daar heeft hij niet veel vertrouwen in. Tegenover nieuwigheden volgt hij een soort struisvogel-politiek. Den hooi- en roggeoogst bezorgt hij op dezelfde wijze als zijn vader en grootvaders gedaan hebben. Allicht echter zullen zijn jongens meer open oogen en ooren voor de veld-

winnende nieuwigheden hebben. De oudste heeft al eens gesproken van een landbouwcursus in het naaste stadje. Aanstaande jaar moet hij onder dienst; dan zal hij waarschijnlijk meer van zulke dingen hooren en er misschien voor ingenomen worden. Daarover peinst de vader wel eens, vooral binnenshuis, bij den haard, als hij zoo stil voor zich uit zit te staren, dat het lijkt alsof hij slaapt. Dan tracht hij de toekomst te peilen. Ja, men kan niet alles tegenhouden. De jongens kunnen niet beiden op het ouderlijk erf blijven zitten, vooral later niet, als de tijd komt, dat zij aan trouwen gaan denken. — En nu denkt hij aan andere, meer actueele belangen: of het hooi deze week binnenkomen zal, en of er geen regen is te wachten. Een enkel buitje hindert niet. Want niet het hemelwater, maar de inwendige sappen bepalen het drogen van het gras en het gevaar van broeien. Doch een stevig onweer en een paar dagen voortdurend vochtig weer zijn toch niet wenschelijk. En als zijn gedachten een oogenblik van het werk afdwalen, dan is 't naar den tegenspoed van een zijner burens, wiens heele gedoe een vorig jaar ongeassureerd is afgebrand, ten gevolge van hooibroei. Hij zal wel al zijn best doen, dat dit bij hem niet gebeurt; vooral omdat de bergplaats van het hooi zoo vlak bij het woonhuis is. Hij is wel behoorlijk verzekerd, maar zou toch om den dood niet graag willen dat de roode haan op zijn dak kwam. ¶ Gewichtiger nog dan de hooibouw is, in de bedoelde contrée, de roggebouw. In hoever gewichtiger? Omdat de eerste voedsel levert voor het vee, en de tweede voor menschen? Nu ja; maar meer nog uit een ander oogpunt. Bij gras is het om de bladeren, om het loof te doen; komen de plantjes tot bloei dan is dat bijzaak. Koorn daarentegen kweekt men om de vruchtjes, de graankorrels. Dit maakt, voor de cultuur, een groot verschil: zij is veel meer afhankelijk van weer en wind. In ongunstige jaren vriest een heel zaaisel wel eens dood, zoodat men op nieuw dient te zaaien; en ook gedurende den groei en de vruchtvorming staat het heele gewas veel meer bloot aan gevaren van droogte of neerslag. Een enkele hagelbui kan binnen eenige minuten den heelen oogst doen mislukken. Die grootere vatbaarheid voor de strengheid van ons klimaat kan niet verwonderen, als men bedenkt dat het gras hier inheemsch is. Vele soorten van gras groeiden sinds onheugelijke tijden in onzen moerassigen bodem in het wild. En al waren dat wellicht andere, en zeker andere variëteiten dan die welke thans onze tuingazons bevolken, zij zijn daarom nauw verwant, en men zou kunnen zeggen: erfelijk gehard tegen al de kwellingen die onze luchtstreek ze oplegt. Zij toonen dit door overal, waar hun niets anders in den weg staat, van zelf op te slaan, gras is in onze tuinen is het brutaalste onkruid. De rogge daarentegen is, even als de andere graan-

HET BINNENBRENGEN VAN HET HOOI

soorten, — tarwe, gerst, haver, — geen inheemsch, maar een uitheemsch gewas. Het slaat nergens vanzelf op, als „onkruid”. Het is afkomstig uit het Oosten. Wanneer deze gewassen herwaarts zijn overgebracht? Wie zal het zeggen? Misschien is dit heel langzaam-aan gegaan, stap voor stap, door naar het Westen optrekkende stammen. Wel is het zeer waarschijnlijk dat deze planten tot de eerste behoord hebben, die doelbewust gekweekt werden, nadat men de deugdelijkheid van hun zaadkorrels als eetbare waar had ontdekt. Hoeveel, stil zich oefenend, menscheijk vernuft moet er bij te pas zijn gekomen, eer men die korrels uit hun kafjes los maakte, ze roosterde of maalde en kneedde en bakte! Langs dien weg ontstond de landbouw en het meest primitieve huiselijke leven, waarin de vrouwen haar krachten en gaven ontwikkelden, terwijl de mannen bleven jagen en visschen en houthakken, en bij tijd en wijlen den grond losmaakten, waarin het zaad gezaaid moest worden. ¶ Hoe de ontkieming in de aarde geschiedde, daarom bekommerde men zich aanvankelijk

DE MAAIERS

weinig, evenals nu nog millicenen menschen, die brood eten, zich niet om dergelijke dingen bekommeren. Doch er zijn altijd enkelen geweest, die niet alleen wilden eten, maar ook weten. Zij bespieden het kiemen en het groeien en het bloeien en het vruchtvormen der planten. Elke eeuw bracht het mensdom iets verder in die kennis. Voor ons, die daaromtrent reeds als kinderen wat leerden, is het wel heel gemakkelijk, te glimlachten om de vaak falikant verkeerde opvattingen van onze voorouders. Maar wij zouden geen betere inzichten hebben dan de hunne, indien sommigen hunner tijdgenooten ons niet waren voorgegaan op het pad van het onderzoek. Wat speciaal de ontkieming betreft, blijkbaar was het moeilijker die te bestudeeren dan de andere verschijnselen in het leven eener plant: zij toch gebeurt onder den grond, onzichtbaar voor het menschelijk oog. Maar zou de vindingrijke mensch een plant niet kunnen dwingen boven de aarde te ontkiemen, zichtbaar voor gezonde oogen? — Wel zeker, dat kan best, elk onzer kan het eenvoudig en in eigen kamer doen. In scholen gebeurt het jaarlijks, met graankorrels, met boonen. Het vlugst gaat het natuurlijk met plantensoorten, die heel weinig eischen stellen

aan de plaats waar zij groeien. Hebt gij wel eens een groepje tuinkers gezaaid op een lapje flanel, uitgespreid op een bord, zoodat het plat ligt en zonder moeite kan nat gehouden worden? Laat ons zien wat er dan gebeurt. Nauwelijks heeft deze kleine plantage een uur of wat gestaan, of zij verraadt zich door den eigenaardigen geur, die aan jonge tuinkers haar aangename smaakbezorgt. Die

geur toont dat de vochtige zaadjes reeds bezig zijn, zich los te maken uit hun vasten toestand. Spoedig ruikt gij ook iets anders: de gewone lucht van planten-ontbinding of gisting; het zuurachtige, duffe, dat u ook tegemoet komt uit een schaalte met halfbedorven bessen of peren. Het moet hetzelfde zijn. Want die bessen en die zaadjes verkeeren in denzelfden staat. Beide waren rijke vruchten; beide worden vochtig gemaakt; het geleachtige gedeelte scheidt zich af en wordt weker en een pitje zet zich uit. Het eenige onderscheid is maar dat bij het tuinkerszaad op die ontbinding het ontstaan van nieuwe plantjes volgt, terwijl de bessen schimmelen en onbruikbaar worden, en nochtans geen jonge plantjes geven. Doch men legge die grootere vruchten eens eenvoudig in den grond, en, als het goed gaat, zal (ofschoon na heel wat langer tijd dan uit de tuinkerskorrels) uit ieder pitje een spruitje verschijnen: wat flanel en water niet vermogen, dat vermag de vruchtbare akker. Het geleachtige gedeelte mogen wij bij het tuinkerszaad niet over het hoofd zien; het is het merg, dat tot voedsel strekken moet aan het spruitje. — De tuinkers kiemt. Witte puntjes beginnen uit de zaden te steken: het is de wortel, die het eerst komt. En hier staan wij voor een hoogst merkwaardig verschijnsel: een worteltje wil altijd naar omlaag groeien, als aangetrokken door het middelpunt der aarde. Die witte puntjes trachten uit al hun kracht naar onderen te draaien. Het zou wel heel toevallig zijn als de zaadjes juist met de zijde, waar het worteltje ontspruiten moest, naar omlaag terecht gekomen waren; maar dan zet het worteltje zich vast in het

flanel en werkt zich er doorheen; meer en meer vormt zich onder het flanel een netwerk van worteltjes. Aan de andere zijde van het zaadje begint zich nu een geelachtig puntje omhoog te heffen, gekroond met het bruine bekleedsel, waarin het kiempje is gevat geweest. Dit puntje is het zoogenaamde „pluimpje”, dat een stengel en blaadjes zal krijgen . . .

(Slot volgt)

MERKWAARDIGE ZINNEN

BEPAALDE taalkundige merkwaardigheden hebben ongetwijfeld hun oorsprong in een of ander middel-eeuwsch klooster gevonden, waarbij tevens het toeval wel een niet onbeduidende rol zal hebben gespeeld. Het overgrootste gedeelte komt zeer zeker voor rekening van het onuitputtelijke geduld, waarmede monniken vele jaren be-
steed hebben, om uit milliarden combinaties van letters en lettergrepen allerlei bijzonderheden te putten. Heel eigenaardig is de volgende echopuzzel, die eenig in haar soort is en niet gemakkelijk zal zijn te overtreffen. Het ging er om, een aantal lettergrepen die twee aan twee gelijk moesten zijn,

zoo bijeen te voegen, dat als het ware de echo van de eerste met de volgende lettergreep een woord vormde. Het resultaat moest dan een zin vormen niet alleen, maar ook een beteekenis hebben. En om het wonder nog merkwaardiger te maken, heeft deze zin zelfs den vorm van een regelmatig hexameter. Er wordt aangenomen, dat een legeraanvoerder Rome wil aanvallen en een bedreiging, tot die stad gericht, verbindt aan een bevel aan zijn troepen. Te dien einde vormt hij de navolgende lettergrepen, waarbij de tweede telkens de echo van de eerste is:

„te te-ro Ro-ma ma-nu nu-da da-te te-la la-te te”.

Verdeelt men deze lettergrepen nu anders, dan verkrijgt men den volgende hexameter:

te tero Roma manu nuda, date tela latete!

Hetgeen beteekent: U vernietig ik, Rome, met de bloote hand; geef me mijn geschut en verberg jullie je! Een andere merkwaardige zin is de na te noemen, die zijn beteekenis ontleent aan het volgende legendarische gebeuren: Johannes de Dooper ontmoette in de woestijn den Satan en maakte, om den snooden vijand te verjagen, het teeken des kruises. De duivel echter trotseerde de bezwering en riep den vroomen woestijnlooper toe: „Bekruis je maar! Tevergeefs tracht ge me te ontroeren en me angst aan te jagen!”, waarvan de Latijnsche hexameter luidt: „Signa te, signa! Temere me tangis et angis!” In deze woorden ligt een geheimzinnige tooverij, want van achteren naar voren gelezen luidt de zin precies hetzelfde, zonderdat een letter daarin veranderd moet worden. Een kerkspreuk, die in de Friedenskirche te Potsdam en eveneens op een steen in de Aya Sofia te Constantinopel voorkomt, is de volgende en luidt oorspronkelijk in het Grieksch: „*νῦσον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν.*”

Met Latijnsche letters: Nipson anomemata me monan opsin. (ps in het Grieksch is één letter: ψ), hetgeen vrij vertaald, beteekent: „Reinig u van uw zonden en niet slechts uw aangezicht”. Ook dit is van achteren naar voren te lezen. S.

ZOMERZORG. OP DEN BOUW